

migrants remittances on the standard of living and economic development in general is shown; the methods of stimulating investment funds earned by migrants in Ukraine are proposed in the article.

Keywords: the recipient country, the donor country, trans-border remittances, transfer systems of remittances, the anti-cyclic effect of remittances, collective remittances.

УДК 657.1:338.45+658.0

Доц. Ю.В. Панченкова, канд. екон. наук;
магістрант О.Г. Зеленська – Львівська КА

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ДОХОДІВ ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто економічну сутність поняття "дохід", специфіку його використання в теорії та методології західного й українського обліку; проаналізовано історичний аспект розвитку і становлення знань про доходи; вироблено власну позицію автора щодо трактування терміна "дохід підприємства".

Ключові слова: економічна сутність доходу, дохід підприємства, виручка, виручка від реалізації, економічна вигода.

Постановка проблеми. У сучасних умовах ринкової системи господарювання виникла необхідність перегляду економічної сутності багатьох категорій та уточнення їх ролі та функцій у теорії й практиці функціонування підприємства. Передусім це стосується такого поняття, як "дохід", що є одним із ключових у системі вартісного виміру капіталу (майна) суб'єкта господарювання. Основною метою діяльності будь-якої підприємницької структури є одержання найбільшого прибутку, що безпосередньо залежить від величини отримуваних доходів. А отже, доходи підприємства незалежно від галузі діяльності, форми власності та інших факторів набувають особливо важливого, ключового значення. Категорія доходу є однією з найскладніших в економічній науці. Вона була предметом широких дискусій серед представників різних економічних шкіл та напрямків, яка знаходить своє відображення і в наукових працях багатьох сучасних дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічну сутність поняття доходу досліджують протягом багатьох століть у тісному взаємозв'язку з такими термінами, як "економічна діяльність" та "прибуток" у працях А. Сміта, К. Маркса, Дж. Мілля, Дж. Хікса, В. Парето, Л. Вальраса, Ф. Найта та інших. Наукові надбання цих учених (теорія відносних часток факторів виробництва в доході, теорія убиваючої дохідності, теорія граничних доходів) увійшли в "золотий фонд" постулатів економічної теорії.

На сучасному етапі досліджень категорії "дохід" акцент робиться на поглиблення теоретичних і методичних аспектів формування, розподілу та використання доходу на рівні окремих суб'єктів господарювання. Поняття "дохід підприємства" висвітлюється в наукових публікаціях багатьох сучасних дослідників, зокрема: І.О. Бланка, Н.М. Бондаря, Ф.Ф. Бутинця, Є.В. Мниха, Л.Г. Медвідь, В.О. Озерана, В.І. Блонської, В.П. Грузінова, Л.Г. Мельника, В.П. Ніколаєва, Т.Г. Камінської, Н.М. Шмигалья, Ю.В. Борисейко та інших. Однак і на сьогодні серед науковців не сформувалося єдиної та однозначної думки щодо економічної сутності поняття доходу; визначення особливостей фор-

мування доходів підприємства в процесі його операційної діяльності; класифікації цих доходів та деяких інших пов'язаних із цією проблематикою питань.

Метою дослідження є узагальнення економічної суті доходів основної діяльності промислових підприємств у загальноекономічному та обліковому аспектах; аналіз історичних етапів розвитку і становлення знань про доходи; уточнення сучасного розуміння і трактування категорії "дохід".

Основні результати дослідження. Вчені багатьох країн світу, незалежно від періоду їх творчості, висвітлювали категорію доходу в найрізноманітніших її аспектах. Незважаючи на відмінні напрями їх наукових досліджень, поняття "дохід" траплялось у працях майже всіх дослідників. Ця категорія була предметом широких дискусій серед представників різних економічних шкіл і течій (табл. 1). Це свого часу визнав один із світових авторитетів у цій сфері – відомий англійський економіст Джон Річард Хікс, який зазначав, що багато вчених викликали один в одного (та й у самих себе) певне замішання, приймаючи різні визначення доходу, що були досить суперечливими та не цілком задовільними [9]. Частково така розбіжність у тлумаченні сутності доходу пояснюється широкою сферою його застосування на макро- і мікрорівнях (національний дохід, дохід держави, дохід підприємства, дохід сім'ї тощо).

Табл. 1. Тлумачення економічної сутності категорії доходу представниками різних економічних шкіл і течій [за 19]

Економічна теорія меркантилізму (У. Стаффорд, Т. Мен, С. Фортрей, Г. Скаруффі, Ж. Боден, А. Монкретсьєн, Ф. Прокопович)	Представники меркантилізму вважали джерелом доходу країни зовнішню торгівлю, а оскільки матеріал для експорту постачаються ремеслами, то процвітання ремесла є умовою багатства країни. Так, обґрунтовуючи значення промислового виробництва, Томас Мен висловлював думку про те, що виробництво готових виробів приносить більше доходу, ніж видобуток тієї або іншої сировини.
Економічна теорія фізіократів (Ф. Кене, А.-Р.-Ж. Тюрго, П.С. Дюпон де Немур, В.Р. Мірабо)	Основоположник цієї економічної школи Франсуа Кене у теорії вартості фізіократів бачив джерело доходу в дії матеріальних чинників природи – землі й води. Продуктивною вважалася праця селян, що створювала чистий продукт.
Класична економічна теорія (У. Петті, А. Сміт, Ж.Б. Сей, Дж. Міль, Д. Рікардо)	Джерело вигоди виявлялося не тільки на стадії виробництва продукції у формі скорочення витрат, а й у процесі обміну товарами у формі збільшення обсягу продажів. Звідси випливало, що будь-яка суспільно корисна праця могла сприяти зростанню доходу.
	Адам Сміт висловлював такі думки щодо джерел доходів: "Заробітна плата, прибуток і земельна рента є трьома первісними джерелами будь-якого доходу, так само як і будь-якої мінової вартості. Усякий інший дохід в остаточному підсумку одержують з одного або іншого із цих джерел".
Маржиналістська економічна теорія (Е. Бем-Баверк, Л. Вальрас, У. Джевонс, В. Парето, І. Фішер, Дж. Хікс)	Ця економічна теорія досліджувала проблему формування доходу не з боку пропозиції, через витрати, як це робила класична школа, а з боку попиту, через ставлення людини до речі, що виявляється у сфері особистого споживання й обміну. Вихідним було положення про те, що на дохід впливають не тільки особисті інтереси виробника, а й інтереси споживачів товарів і послуг.
Неокласична маржиналістська	Основний акцент економіст Марк Блауг робить власне на теорії доходів з позиції макроекономіки, розвитку продуктивних сил і

теорія (М. Блауг)	виробничих відносин, не визнаючи теорію зарплати, прибутку, ренти й відсотка основою цього питання.
Кейнсіанська економічна теорія (Дж. М. Кейнс)	Кейнсіанська концепція розглядала як додаткове джерело доходу мотиви поведінки індивідів: "виникнення й рух доходу... можуть бути пов'язані з поведінкою людей". Джон Мейнард Кейнс стверджував, що економічна система має потребу в державному регулюванні.
Неокласична економічна теорія (Дж. Кларк, А. Пігу, Ф. Хайєк, Г. Хаберлер)	Джон Бейтс Кларк дав пояснення створенню доходів. Вчений-неокласик сформулював закон природного порядку: "Кожному фактору – певна частка в продукті й кожному – відповідна винагорода – ось природний закон розподілу". Висновок Джона Кларка, що стосується розподілу створеної вартості, полягав у тому, що дохід кожного фактора пропорційний кількості й вартості його граничного продукту. Український вчений Михайло Туган-Барановський, на основі теорії Джона Кларка, розробив соціальну теорію розподілу, де вказав на два чинники, від яких залежить заробітна плата: економічний та соціальний. Економічний чинник – це зростання продуктивності суспільної праці, соціальний – соціальна дієвість робочого класу. Тими самими чинниками, що формують заробітну плату, Михайло Туган-Барановський визначає й абсолютну величину прибутку, водночас протиставляючи заробітну плату і прибуток, як трудові та нетрудові доходи. Дохід, що заснований на експлуатації робітника капіталістом, – це прибуток, а нетрудовий дохід, який впливає з використання корисних властивостей землі – це рента. Зростання національного доходу відбувається завдяки підвищенню продуктивності суспільної праці, її можна збільшити за рахунок науково-технічного прогресу.
Марксистська економічна теорія (К. Маркс, Е. Бернштейн, Р. Гільфердінг, К. Каутський, В. Ленін)	Марксистський підхід до формування доходів ґрунтується на теорії трудової доданої вартості. Відповідно до теорії Карла Маркса, джерелом доходу є праця. У створенні нової вартості бере участь тільки один фактор – робітник, власник робочої сили. Інші види доходів є лише результатом неоплаченої праці робітників. Справедливість розподілу доходів, за Карлом Марксом, полягає у тому, що доходи учасників трудової діяльності формуються відповідно до суспільно необхідних витрат праці на виробництво товарів. Вимірювання частки кожного працівника здійснюється працею, що забезпечує рівність у розподілі трудових доходів.
Неоінституціональна економічна теорія (Р. Коуз, Д. Норт, О. Вільямсон)	Питання формування доходу розглядається через призму поняття прав власності. Під системою прав власності в неоінституціоналізмі розуміється безліч норм, що регулюють доступ до рідкісних ресурсів. Ці норми можуть санкціонуватися не тільки державою, а й суспільством – у вигляді звичаїв, моральних установок, релігійних заповідей, і охоплювати як фізичні об'єкти, так і об'єкти безтілесні (результати інтелектуальної діяльності). Права власності регулюють доступ до ресурсів, право на використання ресурсу, право на одержання від нього доходу, право на передачу всіх повноважень. Чим ширший набір повноважень, закріплених за ресурсом, тим вища його цінність.

Дохід – надзвичайно поширене, часто застосовуване та водночас надзвичайно багатозначне поняття, що вживається у різноманітних значеннях (табл. 2). У сучасних умовах цей термін починає набувати ширшого значення і тлумачення: по-перше – як основне джерело прибутку (чистого доходу); по-

друге – як складна за структурою категорія, що вимагає теоретичного й методологічного уточнення.

Табл. 2. Тлумачення економічної сутності категорії "дохід" у сучасній науковій літературі

Бутинець Ф.Ф. [4, с. 524]	Як економічна категорія дохід (виручка) є потоком грошових коштів та інших надходжень за певний період, отриманий від продажу продукції, товарів, робіт, послуг
Вознюк Г., Загороднюк А. [7, с. 363]	Дохід – 1) різниця між виторгом з реалізації продукції, робіт та послуг і вартістю матеріальних витрат на виробництво та збут цієї продукції. До матеріальних витрат у визначенні доходу зараховують вартість використаних у процесі виробництва матеріалів, виробів, конструкцій, палива та енергії, а також амортизаційних відрахувань, кошти на соціальне страхування та ін. виплати. Доходи підприємства відрізняються від прибутку на суму заробітної плати працівників: дохід дорівнює сумі прибутку і заробітної плати працівників; 2) грошові або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності (виторг)
Грузінов В.П. [5, с. 340]	Дохід підприємства складається з виручки від реалізації продукції (робіт, послуг), основних засобів (зайвих) й іншого майна підприємства, а також з доходів від позареалізаційних операцій
Продіус Ю.І. [15, с. 254-255]	Дохід – це виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за вирахуванням матеріальних витрат. Він є грошовою формою чистої продукції підприємства, тобто охоплює оплату праці та прибуток
Волков О. [20, с. 364]	Дохід підприємства – це приріст суми грошей над їх витратами на спожиті в процесі виробництва засоби, який отримує підприємство від реалізації новоствореної вартості
Сідун В.А., Понмарьов Ю.В. [16, с. 382]	Дохід підприємства – це виторг з реалізації продукції, послуг та виконання робіт без урахування податку на додану вартість та акцизного збирання
Блонська В.І. [3]	Дохід підприємства – це надходження, одержані внаслідок його господарської діяльності за певний період часу у вигляді конкретних економічних вигод, отриманих внаслідок використання у господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику
Соколов О. [18]	Поняття приватногосподарського доходу обов'язково передбачає певну затрату, необхідну для його одержання, дохід завжди є винагородою або платою за певну господарську діяльність або надану послугу. Під приватногосподарським доходом потрібно розуміти тільки ті надходження, що виникли на основі процесу ціноутворення. Тобто дохід, з податної точки зору, – це всі надходження, що виникають на основі процесу ціноутворення, за винятком виручки від продажу майна
Шмиголь Н.М. [19]	Дохід підприємства – це збільшення економічних вигід внаслідок надходження активів і/або погашення зобов'язань, що приводить до зростання капіталу організації, за винятком внесків учасників (власників майна), та отримане внаслідок використання в господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів та конкурентних переваг в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику
Біла О.Г. [2, с. 72]	Грошові надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) – це загальний дохід від основної діяльності підприємства, його внесок у валовий внутрішній продукт країни

Камінська Т.Г. [8]	Доходами організації визнаються збільшення економічних вигод протягом звітного періоду внаслідок надходження активів і / або підвищення їх вартості, і / або зменшення зобов'язань, які приводять до збільшення капіталу організації, за винятком внесків власників
-----------------------	---

Тлумачення категорії доходу підприємства у науковій літературі базується загалом на двох принципових підходах, які визначають його зміст у широкому й вузькому розумінні. Своєю чергою, широке розуміння змісту цього поняття охоплює економічний та бухгалтерський підхід до його визначення.

Підґрунтям економічного підходу щодо визначення поняття доходу є термін "виручка", тобто обсяг продажу виробленої підприємством продукції (робіт, послуг). Інколи цей термін ототожнюється з поняттям "дохід підприємства", що містить з останнього такі притаманні йому елементи, як отримана орендна плата (під час надання основних засобів в оренду), роялті (отримані підприємством платежі за використання його інноваційного або програмного продукту, торгової марки тощо), дивіденди та відсотки зі сформованого підприємством портфеля фінансових інвестицій у цінні папери сторонніх організацій тощо. Тому очевидно, що поняття "дохід підприємства" потрібно розглядати ширше, ніж "виручка від продажу продукції (робіт, послуг)". Найпоширенішим серед сучасних економістів стало визначення поняття "дохід підприємства" як суми виручки від реалізації продукції і майна, а також від здійснення позареалізаційних операцій.

Дохід підприємства як економічна категорія, своєю чергою, також спирається на два базових підходи щодо визначення його сутності, а саме – витратний та ринковий. Серед найбільш визнаних сучасних теорій, що ґрунтуються на цих підходах і певною мірою інтегрують їх, необхідно зазначити такі [3]:

1. Факторна теорія доходу – розглядає дохід підприємства як результат корисного використання певних видів економічних ресурсів або факторів виробництва;
2. Компенсаторна теорія доходу (або теорія підприємницького доходу) – розглядає дохід як плату (компенсацію) підприємцю за здійснення підприємницької діяльності та ризик;
3. Інноваційна теорія доходу – розглядає певний вид додаткового доходу, сформованого підприємством (понад нормальний його рівень), коли воно впроваджує більш ефективні технологічні, організаційні та ін. інновації, що істотно підвищують продуктивність праці;
4. Теорія монопольного доходу – пояснює ті випадки, коли більш високий (додатковий) дохід є наслідком недостатньої конкуренції і навіть монопольного становища підприємства на певних сегментах ринку.

Зазначені теорії доходу не тільки не заперечують одна одну, а навіть частково збігаються. Кожна з них розкриває якийсь один бік складного процесу визначення сутності доходу підприємства і несе інформацію про об'єктивні механізми його формування. Бухгалтерське трактування поняття доходу підприємства переважно базується на терміні "економічна вигода". Саме такий зміст цієї категорії використовується у теорії та методології західного й українського обліка. Визначення сутності доходу в західному об-

ліку трактується із використанням трьох концепцій: концепції продукту, концепції вибуття і концепції приросту [8].

У концепції продукту дохід розглядається як динамічний процес створення підприємством товарів і послуг протягом певного проміжку часу. Зокрема, такі вчені, як Патон і Літлтон, доходом називали продукт діяльності підприємства. Визначення доходу в цій концепції не характеризує ні момент визнання доходу, ні його величину, що є, за справедливим твердженням багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, основним недоліком вказаного поняття.

У разі використання концепції вибуття, робиться акцент на обставини визнання доходу тільки після передачі покупцям виробленої продукції та послуг. Уразливість такого підходу до визнання сутності доходу полягає в тому, що він не дає змогу обліковувати у складі доходу виручку, нараховану згідно з умовами договору за завершеними етапами виконаних робіт. Це набуває особливої актуальності для будівельних організацій, які обліковують дохід за будівельно-монтажними роботами, залежно від відсотка виконання робіт за договорами підряду, хоча передача об'єкта покупцю (замовнику) виконується після завершення всіх робіт і введення об'єкта в експлуатацію.

У концепції приросту дохід визначають як грошові кошти, одержані на момент продажу товарів і послуг або після нього внаслідок продажу в кредит. При цьому сутність доходу, як категорії бухгалтерського обліку, полягає в надходженні або прирості активів внаслідок продажу товарів і послуг. Такий підхід до змісту поняття доходу є більш домінуючим, порівняно з підходами в концепції продукту і концепції вибуття. Це пов'язано з тим, що вимірювання величини доходу в концепції приросту залежить від грошової оцінки активів та узгоджується з традиційною практикою його відображення в бухгалтерському обліку. Згідно з цією концепцією, дохід – це надходження активів суб'єкта господарювання або погашення його кредиторської заборгованості (або поєднання того й іншого) внаслідок постачання або виробництва товарів, надання послуг або інших операцій, що становлять його основну діяльність.

Однак наведене визначення, на думку американських учених Е.С. Хендриксона і М.Ф. Ван Бреда, не розкриває такої широкої перспективи оцінки і прив'язки до часу, яку забезпечує визначення доходу як продукту. Погоджуючись з цим твердженням, Т.Г. Камінська також підкреслює, що визначення доходу як продукту діяльності підприємства є ширшим за концепцію приросту [8]. І саме такий підхід використовується під час визначення сутності поняття доходів на рівні Міжнародних стандартів фінансової звітності.

У вітчизняному бухгалтерському обліку методологічною основою формування інформації про доходи є П(С)БО 15 "Дохід" та П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати". У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" задекларовано, що П(С)БО безпосередньо ґрунтуються на МСБО, а точніше не суперечать міжнародним стандартам [14]. Це свідчить про те, що майже кожному П(С)БО відповідає певне МСБО та МСФЗ. Зокрема, П(С)БО 15 "Дохід" відповідає МСБО 18 "Дохід" та містить елементи МСБО 20 "Облік державних грантів і розкриття інформації про державну допомогу". Відповідно до МСБО 18 "Дохід", доходом визнається

валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, що виникає в ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає внаслідок цього надходження, а не внаслідок внесків учасників капіталу [10].

Аналогічно коментує зміст доходів Торговий кодекс Німеччини – основний нормативний документ, який регулює бухгалтерський облік у цій країні [8]. Тобто в зазначених нормативних документах акцент робиться не тільки на надходженні активів, а й на підвищенні їх вартості. Цей підхід є виправданим, оскільки збільшення вартості активів можливе не лише під час їх надходження, а й внаслідок їх переоцінки. Однак, погоджуючись з думкою Т.Г. Камінської, недоліком такого підходу до визначення доходів варто визнати те, що ця категорія не розглядається в контексті вартісного виміру руху капіталу суб'єкта господарювання і не прив'язана до такої категорії капіталу, як статутний капітал [8]. Тому цікавим є аналіз цього визначення у Національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Дохід, згідно із П(С)БО 15 "Дохід", визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (крім внеску учасників) за умови, якщо оцінка доходу може бути достовірно визначена [12].

Основною перевагою такого визначення, порівняно з поняттям доходу в міжнародному обліку, є відображення доходу як збільшення капіталу підприємства, але відмежування цього поняття від внесків власників майна. Проте тлумачення доходу як збільшення економічних вигод у формі надходження активів або зменшення зобов'язань, своєю чергою, також піддається критиці науковців як не зовсім коректне. Так, наприклад, Н.М. Ушакова зазначає, що не кожне збільшення активів та зменшення зобов'язань характеризує момент отримання доходу. Про отримання доходу свідчить оплата рахунку, пред'явленого підприємством покупцеві його продукції (товарів, робіт, послуг). Стосовно зобов'язань підприємства, то за їх безпосереднього погашення жодного зростання капіталу насправді не відбувається. До зростання капіталу призводить не погашення зобов'язань, а відмова кредитора від своїх прав, тобто тоді, коли активи отримані підприємством на безоплатній основі [6, с. 458].

Головна відмінність між МСБО і П(С)БО полягає у скороченій формі останнього. Тобто під час складання національних стандартів деякі аспекти були повністю не розкриті, а саме [17]:

1. П(С)БО 15 "Дохід", на відміну від МСБО 18 "Дохід", не визнає доходом суми попередньої оплати, авансів у рахунок оплати продукції, суми завдатку під заставу або в погашення позики (якщо це передбачено відповідним договором), надходження від первинного розміщення цінних паперів.
2. У національних стандартах оцінка моменту, на який підприємство передає покупцеві істотні ризики та винагороди від володіння певним активом, вимагає детального вивчення обставин операцій для впевненості в передачі ризику.
3. Національні стандарти не задовольняють критерії визнання доходу після доставки клієнту товарів.
4. П(С)БО 15 "Дохід" не регламентує ситуацію отримання готівки від реалізації до того, як здійснюється доставка товару або виконання послуг.

5. Проблема невідповідності П(С)БО 15 "Дохід" до МСБО 18 "Дохід" проявляється у ситуації, коли товари продано з гарантією та ін.

Основними причинами наявності деяких розбіжностей у методологічних засадах регламентування аспекту визнання доходу національними П(С)БО по відносно вимог МСБО, погоджуючись з думкою Р.Є. Федіва, вважаємо: надмірне державне регламентування цього процесу, невідповідність рівня розвитку економічних зв'язків між суб'єктами господарювання, відсутність механізму здійснення гарантій щодо виконання зобов'язань сторін взаємодії тощо [17].

На відміну від широкого трактування категорії "дохід підприємства" як за економічним, так і за бухгалтерським підходом, вузьке трактування цього поняття істотно обмежує його зміст за кількісними параметрами. Економісти, що притримуються цього підходу (зокрема М.С. Абрютіна, Ю.І. Продіус) зводять поняття "дохід підприємства" до тієї частини валової виручки і результатів позареалізаційних операцій, що охоплює лише витрати на оплату праці та прибуток [1, 15].

У сучасній західній і вітчизняній науковій літературі дохід, окрім зазначених вище положень, розглядається також і як одна з центральних величин у теорії оподаткування та податковому законодавстві. Так, для цілей оподаткування дохід трактується як надходження, що виникають на основі процесу ціноутворення, з урахуванням відповідних понесених затрат у розрізі окремих джерел (форм) доходу або його суб'єктів [18].

Висновки. Аналіз публікацій з проблематики доходів у науково-методичних виданнях дає змогу зробити висновок про відсутність єдиного підходу щодо визначення сучасними економістами сутності цього поняття. Натомість розгляд сучасних напрямів економічної теорії та її практичної реалізації у господарській діяльності підприємств дає змогу визначити найважливіші характеристики категорії доходу, що притаманні їй у реальних економічних відносинах суб'єктів господарювання [3]: 1) дохід підприємства становить економічний результат його господарської діяльності за певний період часу, що ідентифікується з метою визначення чистого прибутку (збитку) за цей же період; 2) формування доходу характеризує процес отримання підприємством конкретних економічних вигод, спрямованих на збільшення власного капіталу; 3) дохід підприємства є результатом використання ним економічних ресурсів (факторів виробництва); 4) дохід характеризує конкретний рівень підприємницької активності суб'єкта господарювання в умовах невизначеності (ризик); 5) рівень доходу підприємства формується з урахуванням конкретного рівня конкурентних переваг, що базуються на його інноваційній активності; 6) формування доходу підприємства відбувається у тісному зв'язку з його конкурентним (монопольним) становищем на певному сегменті ринку товарів та послуг.

Таким чином, найбільш узагальнювальним, прийнятним з погляду використання у термінології визначенням поняття доходу можна вважати визначення, що навів Н.М. Шмиголь: "Дохід підприємства – це збільшення економічних вигід внаслідок надходження активів і/або погашення зобов'язань,

що приводить до зростання капіталу організації, за винятком внесків учасників (власників майна), та отримане внаслідок використання у господарському процесі залучених для цього економічних ресурсів та конкурентних переваг в умовах прийняттого рівня підприємницького ризику" [19]. Таке трактування сутності доходу повною мірою відповідає чинному законодавству та враховує значення в розвитку діяльності підприємства.

Література

1. **Абротина М.С.** Экономика предприятия : учебник / М.С. Абротина. – М. : Изд-во "Дело и Сервис", 2004. – 528 с.
2. **Біла О.Г.** Фінанси підприємств / О.Г. Біла : навч. посібн. – Львів : Вид-во "Магнолія 2006", 2008. – 383 с.
3. **Блонська В.І.** Стратегія управління доходами торговельного підприємства в умовах розвитку ринкових відносин / В.І. Блонська // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.6. – С. 117-123.
4. **Бухгалтерський фінансовий облік** / за ред. Ф.Ф. Бутинця. – Вид. 7-оє. – Житомир : Вид-во "Рута", 2006. – 832 с.
5. **Грузинов В.П.** Экономика предприятия (предпринимательская) / В.П. Грузинов : учебник. – Изд. 2-е. – М. : Изд-во ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 795 с.
6. **Економіка підприємства** : підручник / за заг. ред. Н.М. Ушакової. – К. : Вид-во КНТЕУ, 2005. – 569 с.
7. **Економічна енциклопедія.** У трьох томах. – Т. 1 / за ред. С.В. Мочерного та ін. – К. : Вид. центр "Академія", 2002. – 863 с.
8. **Камінська Т.Г.** Взаємозв'язок доходів і витрат як категорій оціночних характеристик руху капіталу в обліку / Т.Г. Камінська // Науковий вісник НУБіП України : зб. наук. праць. – К. : Вид-во НУБіП України, 2010. – Вип. 154. – Ч. 3. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2010_154_3/10ktg.pdf.
9. **Кізіма Т.О.** Доходи домогосподарств: інтерпретація сутності та проблеми детінізації / Т.О. Кізіма // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. V. – 390 с. – С. 274-280.
10. **МСБО 18 "Дохід"** : за даними Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.minfin.gov.ua/document/92429/МСБО_18.pdf.
11. **Ніколаєва В.П.** Економічна сутність і зміст категорії "дохід підприємства" / В.П. Ніколаєва // Облік і фінанси АПК : наук.-виробн. журнал. – 2009. – № 3. – С. 90-92.
12. **Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід"**: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 29 листопада 1999 р., № 290.
13. **Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати"**: затверджене наказом Мінфіну України від 31 березня 1999 р., № 87.
14. **Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні**: Закон України від 16.07.1999 р., № 996-XIV.
15. **Продиус Ю.И.** Экономика предприятия / Ю.И. Продиус : учебн. пособ. – Харьков : Изд-во "Одиссей", 2004. – 416 с.
16. **Сідун В.А.** Економіка підприємства / В.А. Сідун, Ю.В. Пономарьова : навч. посібн. – К. : Центр навч. літ-ри, 2003. – 436 с.
17. **Федів Р.Є.** Реформування обліку фінансових результатів діяльності бюджетних установ / Р.Є. Федів : зб. наук. праць ЧДТУ. – 2009. – № 21. – С. 112-116.
18. **Швабій К.І.** Дохід як об'єкт оподаткування / К.І. Швабій // Науковий вісник Національної академії державної податкової служби України. – Сер.: Економіка, право. – 2009. – № 4 (47). – С. 105-112.
19. **Шмиголь Н.М.** Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством / Н.М. Шмиголь // Держава та регіон : наук.-виробн. журнал. – Сер.: Економіка та підприємництво. – Запоріжжя : Вид-во Класичного приватного університету. – 2009. – № 7. – С. 221-225.
20. **Економіка підприємства** : учебник / под ред. проф. О.И. Волкова. – М. : Изд-во ИНФРА-М, 1997. – 416 с.

Панченкова Ю.В., Зеленская О.Г. Экономическая суть доходов основной деятельности промышленного предприятия

Рассмотрена экономическая сущность понятия "доход", специфика его использования в теории и методологии западного и украинского учета; проанализирован исторический аспект развития и становления знаний о доходах; выработана собственная позиция автора относительно трактовки термина "доход предприятия".

Ключевые слова: экономическая сущность дохода, доход предприятия, выручка, выручка от реализации, экономическая выгода.

Panchenkova Yu.V. Economic essence of profits of basic activity of industrial enterprise

Economic essence of concept is considered "profit", specific of his use in a theory and methodology of western and Ukrainian account; the historical aspect of development and becoming of knowledge's is analysed about profits; own position of author is mined-out in relation to interpretation of term "profit of enterprise".

Keywords: economic essence of profit, profit of enterprise, profit yield, profit yield from realization, economic value.

УДК 336.77(477)

*Доц. С.І. Самець, канд. екон. наук;
студ. С.П. Ковальчук – НЛТУ України, м. Львів*

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Досліджено розвиток банківського кредитування в сучасних умовах національної економіки України. Основними проблемами його розвитку є недосконалість оцінки кредитного ризику і недостатня державна підтримка ринку кредитування.

Ключові слова: банківський кредит, банківське кредитування, кредитний ризик.

Останнім часом проблеми банківського кредитування дедалі більше впливають на розвиток економіки. В останні десятиріччя в Україні спостерігається стрімкий розвиток банківського кредитування. Банківська система стає провідним сектором економіки. Водночас протягом останніх років Україна дедалі гостріше відчуває проблеми кредитування. Безвідповідальність клієнтів банку спричиняє зростання рівня простроченої позичкової заборгованості. Велика кількість банків потерпають від недосконалої оцінки ризиків і вимушені завищувати відсоткові ставки за кредитами, від чого, своєю чергою, потерпають позичальники.

Банківське кредитування зазнає постійних змін, що зумовлено однією з важливих проблем українських банків, а саме зменшенням кредитних ресурсів і недосконалим законодавством. Ринок кредитування поповнюється здебільшого за рахунок закордонних виливань. Згідно зі ст. 24 Закону України "Про банки і банківську діяльність" [1], іноземний банк має право на відкриття філії в Україні, тому деякі вітчизняні банки змушені звужити обсяги кредитування найбільших і найліквідніших підприємств через нездатність конкурувати на ринку з філіями іноземних банків. Тому тема статті є дуже актуальною, особливо тепер, коли банки починають набувати стабільності.

Проблемам розвитку банківського кредитування присвячено праці вітчизняних і зарубіжних авторів, зокрема: Е. Долана, О. Заруби, С. Ілляшенка, О. Кириченка, І. Лютого, Ю. Масленченкова, М. Пуховкіної, П. Роуза, К. Са-